



**AGDER
STATSADVOKATEMBETER**

Agder politidistrikt
v/Politimesteren
Postboks 514 Lundsiden
4605 Kristiansand.S

DERES REF.:
Deres ref.

VÅR REF.:
Vår ref.

DATO:
22.12.21

STATSADVOKATENES INSPEKSJON AV AGDER POLITIDISTRIKT 2021 – DATABESLAG OG IKT KRIMINALITET M.V.

Innledning.

Statsadvokatene skal i henhold til årlige føringer fra Riksadvokaten inspisere politidistriktenes håndtering av straffesaksbehandlingen. I henhold til Riksadvokatens rundskriv 1/2021 er etterforskning av alvorlig IKT-kriminalitet prioritert. Riksadvokaten påpeker generelt i rundskriv 1/2021 side 9 at det kan være grunn til å prioritere overtredelsestyper som isolert sett ikke fremstår som alvorlige, dersom skadefølgene samlet sett er svært alvorlige. Et eksempel som nevnes er IKT lovbrudd som til sammen utgjør massekriminalitet med sterke uheldige innvirkninger på samfunnet.

I referat fra styringsdialogmøte mellom riksadvokaten og Agder statsadvokatembeter våren 2021 anmodes embetet om at noe av fagledelsen, hvis mulig, dreies over til IKT-kriminalitet, databeslag og digitale bevis, og at det er ønskelig med inspeksjonsrapporter hvor også disse tema omhandles. Planene om en slik inspeksjon ble også omtalt på halvårlig samarbeidsmøte mellom straffesaksledelsen i Agder politidistrikt og statsadvokatene den 5. oktober 2021.

Agder statsadvokatembeter har også over tid sett nødvendigheten av å undersøke hvordan denne type kriminalitet/dataetterforskning håndteres i politidistriktet. Dette både på bakgrunn av egne erfaringer som aktører og i forbindelse med den saksbehandling som foretas ved embetet. Statsadvokaten har også merket seg Riksrevisjonens rapport til Stortinget om undersøkelse av

politiets innsats mot kriminalitet ved bruk av IKT avgitt den 2. februar 2021. Det vises til Riksrevisjonens konklusjoner i rapporten side 5, pkt. 1 hvor det fremgår:

- Politiets evne til å avdekke og oppklare IKT-kriminalitet har klare svakheter som samlet sett er alvorlige.
- Politiet mangler kompetanse innenfor etterforskning av IKT-kriminalitet.
- Tiltakene for å styrke politiets kapasitet til etterforskning av IKT-kriminalitet holder ikke tritt med utfordringene
- Svakheter med støttesystemer fører til ineffektiv ressursbruk og manglende oppklaring av IKT-kriminalitet
- Manglende samordning mellom distrikter gir utfordringer for oppklaring av IKT-kriminalitet
- Utfordringer ved internasjonalt samarbeid bidrar til lav oppklaring av IKT-kriminalitet
- Politiet mangler oversikt over IKT- kriminalitet
- Politiet prioriterer i liten grad etterforskning og oppklaring av ren IKT-kriminalitet
- Tips og etterretning om internettrelaterte seksuelle overgrep øker og utfordrer politiets kapasitet.
- Politiet mangler kapasitet til å møte utviklingen innenfor økonomisk IKT -kriminalitet
- IKT -kriminalitet har i liten grad vært prioritert av Politidirektoratet og Justis- og beredskapsdepartementet

Riksrevisjonens konklusjoner vitner om at politiet på landsbasis ligger langt tilbake for de utfordringer som foreligger på området IKT-kriminalitet. Med dette som bakgrunn ønsket vi å rette fokus på dette området i Agder politidistrikt for å undersøke nærmere hvordan IKT-kriminalitet/dataetterforskning blir håndtert. Som det fremgår av Riksrevisjonens konklusjoner er området de har undersøkt stort og omfattende. Statsadvokatene har, av hensyn til egen tidsbruk og kapasitet, i denne omgang avgrenset inspeksjonen til en begrenset systemkontroll.

Utviklingen i samfunnet har gjort at digitale bevis med tyngde har innslag i flere og flere saker. Som eksempel på dette er beslag av mobiltelefoner, pc'er, andre digitale komponenter, videoovervåkning, spor i datasystemer, skytjenester m.v, i forbindelse med den enkelte straffesak. Informasjon fra disse beslagene brukes i stor grad som bevis i den enkelte sak, og kan i mange tilfelle være avgjørende bevis, men også avgjørende for at en person kan sjekkes ut av saken. Det er da viktig at man kan stole på de digitale bevis som fremlegges i retten.

Vurdering av programvare som brukes i forbindelse med "tapping" og analyse av opplysninger i det enkelte objekt er ikke tema for inspeksjonen.

Systemkontrollen rettes mot hvordan Agder politidistrikt har organisert arbeidet med digitale spor. Riksadvokaten har i brev til Agder statsadvokatembeter datert 27. september 2021 gitt føringer for statsadvokatens fagledelse i 2022. Det fremgår av nevnte brev pkt.4 – IKT– kriminalitet, at statsadvokatene i forbindelse med inspeksjoner bes å sette seg inn i arbeidet til politidistriktenes enheter for digitalt politiarbeid (DPA). Med denne begrensede inspeksjonen legger vi dermed til rette for statsadvokatens oppfølging og fagledelse rettet mot IKT-kriminalitet i tiden fremover.

Temaene som har vært gjenstand for undersøkelser er i hovedsak følgende:

- Har Agder politidistrikt en hensiktsmessig organisering av arbeidet med digitale bevis?
- Er det avsatt tilstrekkelig personell til å håndtere sikring og etterforskning av digitale bevis og hvor mange arbeider med dette?
- Hva slags kompetanse har den enkelte medarbeider til å foreta den undersøkelse som gjøres?
- Hvordan er kapasiteten i politidistriktet med hensyn til å håndtere de digitale bevis i den enkelte sak med den nødvendige grad av faglighet og progresjon?
- Foreligger det noen form for internkontrollsystem som brukes for å verifisere de funn som gjøres i forbindelse med etterforskning av digitale bevis?
- Har etterforskerne i politidistriktet som sådan kjennskap til at det finnes et eget avsnitt for dataetterforskning og i hvilke saker/tilfeller dette vil kunne være aktuelt å benytte seg av slik at viktige bevis kan bli sikret og ikke gå tapt?
- Har det vært iverksatt eventuelle tiltak i politidistriktet for å sikre at etterforskere og andre skal håndtere digitale bevis på en korrekt måte?
- Foreligger det instruksjer/retningslinjer på området og i hvilken grad følges disse?

- Om Agder politidistrikt har ressurser og kompetanse til å avdekke alvorlig IKT kriminalitet som ikke er anmeldt, og hvordan og i hvilken grad politidistriktet ved avdekking og etterforskning av slik kriminalitet samhandler med andre politidistrikter eller særorganer

Statsadvokaten vil på bakgrunn av dette undersøke hvordan Agder politidistrikt håndterer beslag og sikring av digitale bevis. Formålet er å finne ut om politidistriktet håndterer dette området med den nødvendige grad av fremdrift, grundighet og kvalitet slik at rettssikkerheten kan ivaretas.

Forberedelser/innhenting av dokumentasjon i forbindelse med inspeksjonen.

I forkant av inspeksjonen ble det den 5. november 2021 sendt et varsel om inspeksjon til Agder politidistrikt hvor det fremkom hva som skulle inspiseres. I samme brev ble det klargjort hvilke formål inspeksjonen hadde samt hvordan den var tenkt gjennomført. Det skal bemerkes at opplegget for inspeksjonen er utarbeidet i nært samarbeid med påtaleleder i Agder politidistrikt.

Som det fremgår av brevet var også en inspeksjon av saker med IKT kriminalitet tema. Av hensyn til statsadvokatenes kapasitet måtte likevel inspeksjonen i denne omgang begrenses til en systemkontroll, jfr ovenfor.

I brevet ble det bl.a. bedt om at følgende ble oversendt til statsadvokaten:

- Agder politidistrikts direktiver/instrukser som omhandler etterforskning av IKT kriminalitet og håndtering av databaseslag og digitale bevis
- Kort redegjørelse fra politimesteren om hvordan arbeidet med dataundersøkelser og digitale bevis, uavhengig av sakstype, er organisert og ressursatt.
- Uttalelse om det foreligger et "internkontrollsystem" el for å sikre valide uttrekk fra dataenheten

I brevet ble det også klargjort at vi ønsket å ha samtaler med ansatte (politifaglige og/eller sivilt ansatte og/eller påtalejurister) som arbeider med alvorlig IKT kriminalitet, databaseslag og digitale bevis.

Dette ble besvart med e-post fra påtaleleder i Agder politidistrikt den 15. november 2021. Her fremkom det bl.a. at avsnitt for digitalt politiarbeid (DPA) i Agder delt inn i to fagområder: Digitale spor/dataetterforskere, og operative kriminalanalytikere. Vår undersøkelse begrenses til å gjelde dataetterforskning.

DPA består av tre dataetterforskere. To med sivil bakgrunn, og en politioverbetjent med datakompetanse. som også er fagansvarlig for digitale spor i distriktet. Videre er det en stilling som politibetjent som håndterer saksbehandling, enklere sikringsoppgaver og redigering av lyd og bilde. Leder har politifaglig bakgrunn.

Avsnittet er organisatorisk plassert i Felles enhet for etterforskning, forebygging og etterretning (FEFE), på seksjon for etterforskning. DPA har bistandsansvar i hele Agder politidistrikt, og har ingen saksportefølge. De sikrer digitale spor i hele distriktet etter anmodning, og følger Riksadvokatens rundskriv for prioritering av saker.

Spørsmålet om det finnes et internkontrollsystem besvares i politiets e-post med følgende: "Vi startet i 2019 en prosess for å lage mal for rapportevaluering og sjekklister til bruk i saker med digitale spor. Dette er en pågående prosess som ennå ikke er fullt ut implementert på avsnittet."

I vårt arbeid med inspeksjonen har vi:

- Gjennomgått tilsendt spesialinstruks fra Agder politidistrikt for beslag og inndragning
- Iakttatt Riksadvokatens direktiv av 9.6.21 – ref 20/2219-15/LSP 003 som omhandler ransaking av datamengder som det er grunn til å tro inneholder opplysninger underlagt beslagsforbud i strpl. § 204, jfr §119
- I noen grad sett hen til Riksrevisjonens rapport til Stortinget av 2. februar 2021
- Iakttatt straffeprosessuell utredning om ransaking, sikring og beslag i data avgitt til Justis- og beredskapsdepartementet den 18. juni 2021 av professor v/politihøgskolen, Inger Marie Sunde
- Hatt innledende samtaler med påtaleleder i Agder politidistrikt
- Hatt samtaler med leder og dataetterforsker ved (DPA) Agder politidistrikt

Organisering av digitalt politiarbeid i Agder politidistrikt.

I Agder politidistrikt er DPA (Digitalt politiarbeid) som nevnt organisert som eget avsnitt under seksjon for etterforskning i FEFE. Avsnittet ble opprettet i 2018 og lå tidligere under teknisk avsnitt. Avsnittet er igjen delt opp i to avdelinger, (1) Digitale spor og (2) Analytikere med en avsnittsleder for begge.

Ved gruppe for Digitale spor er det ansatt tre dataetterforskere:

1. Pob. Spesialetterforsker, fagansvar digitale spor
2. Spesialetterforsker, sivilt ansatt

3. Spesialetterforsker, sivilt ansatt

I tillegg til dette arbeider også en Pb. 2. ved avsnittet på fagområdet digitale spor. Han har en sekretærfunksjon for de øvrige dataetterforskerne. I tillegg redigerer han videoer i saker, men han har ikke kompetanse som dataetterforsker.

Ovennevnte Pb.2. stilling er et resultat av tidligere utlysning etter politioverbetjent/dataetterforsker hvor man ikke fikk noen søkere og at man derfor fikk en slik stilling ved avsnittet. Det var da ønskelig å utlyse stilling med sivil fagkompetanse. Dette var ikke mulig på grunn av sentralt mål om at det skal være 2 polititjenestemenn pr. 1000 innbyggere.

Av de ansatte dataetterforskerne har en master i IT, en er elektroingeniør og en har politiutdanning i bunn men tatt etterutdanning på området. I tillegg har alle dataetterforskerne tatt et halvt års utdanning ved politihøgskolen. På politihøgskolen foreligger det også muligheter for å ta ytterligere utdanning innen feltet.

Ved gruppe for analytikere er det ansatt tre personer:

1. Pob. operativ kriminalanalytiker, fagansvar for operativ kriminalanalyse
2. Pob. Operativ kriminalanalytiker
3. Pb. 3 operativ kriminalanalytiker

Dataetterforskerne foretar datatekniske undersøkelser, deltar på aksjoner/åstedsarbeid og gjennomfører sikring, analyse og dokumentasjon av digitale spor i ulike straffesaker. De møter også som vitner i retten, der de blant annet presenterer analyser og sikringsarbeid for domstolen. Videre utvikler dataetterforskerne metoder for søk og sikring av digitale spor fra ulike lagringsmedier og gir undervisning og veiledning innenfor fagområdet internt i politidistriktet eller overfor eksterne samarbeidspartnere. Det foreligger stillingsinstrukser som beskriver dataetterforskernes arbeidsoppgaver.

Analytikerne på sin side kan bruke de data/opplysninger dataetterforskerne henter ut. Eksempel på slik bruk er utarbeidelse av tidslinjer.

I denne inspeksjonen vil vi som tidligere nevnt konsentrere oss om det arbeidet som utføres av dataetterforskerne. Det avgrenses derfor mot det arbeidet som utføres av analytikere ved DPA og dette vil i det videre derfor ikke bli berørt.

DPA har ingen egen portefølje/eieransvar for saker. Deres arbeid initieres ved anmodninger om bistand fra hele Agder politidistrikt. Dette er saker som er under etterforskning i ulike enheter rundt om i distriktet. DPA er lokalisert i Kristiansand.

Helt konkret sikrer de digitale spor ved sikring av enheter og skytjenester og foretar deretter en innholdsanalyse og teknisk analyse av det sikrede materialet. Når arbeidet i den enkelte sak er ferdigstilt utarbeides det en rapport som legges inn i den aktuelle sak. DPA har deretter ikke noe ansvar i saken utenom å veilede og svare på spørsmål m.v.. I tillegg vil den enkelte dataetterforsker som nevnt kunne bli innkalt til retten for å vitne om de undersøkelser som er foretatt. Avsnittet tilbyr også veiledning til alle enheter innenfor det området de arbeider med i politidistriktet.

DPA er også med i team i store saker som eksempelvis drap, større voldssaker, større narkotikasaker m.v. De ansatte ved DPA understreker viktigheten av at de får mulighet til å komme inn i disse sakene på et så tidlig stadium som mulig. Dette for å sikre bevis og lete etter bevis på "de rette" stedene for å forhindre at de går tapt, og eventuelt bidra til fremdrift allerede i initialfasen av etterforskningen. Det opplyses at det i enkelte tilfeller tar noe tid før DPA kobles på og dette kan være uheldig.

Den digitale etterforskningskompetansen de sitter med kan være svært viktig ikke minst med tanke på hva man skal lete etter, hvor man skal lete og hva man skal sikre for å få frem viktige opplysninger i etterforskningen.

Fra seksjonsleder ved Seksjon for felles etterforskning i FEFE har vi fått opplyst følgende: DPA skal varsles dersom det registreres en så alvorlig straffesak at distriktets beredskapsplanverk for etterforskning av kriser og ekstraordinære hendelser tas i bruk. Eksempelvis kan drap ut fra omstendighetene medføre at beredskapsplanverket tas i bruk. I initialfasen er det da FSI som har ansvar for å vurdere og identifisere nødvendige etterforskningskritt, og FSI har ansvar for å ivareta etterforskningsledelsen i saken. Det vises til straffesaksinstruks for Agder PD pkt. 3.1.2 "Saksansvar og etterforskning". Det vises også til nevnte straffesaksinstruks pkt. 3.2.7 "Organisering av etterforskning i den enkelte sak". I dette punkt fremgår driftsenhetens og den ansvarlige påtalejurists ansvar for å sikre riktig og nødvendig ressurs under etterforskningen av den enkelte sak.

Hvilke instruks/rutiner foreligger for DPA:

Til grunn for det arbeidet som utføres ved DPA ligger blant annet Agder politidistrikts spesialinstruks "Instruks for beslag og inndragning", pkt. 6.8.3. DATA, godkjent og iverksatt den 30. juli 2019. Her fremgår det hva som er objekt for beslag samt hvilke praktiske krav som stilles til

personell som skal sikre e-spor. Videre beskrives det hvordan overvåkningsvideoer skal behandles samt hvordan opphør av beslag skal behandles.

DPA forholder seg også til RA-20/2219-15/LSP003, riksadvokatens direktiv av 9.6.21 om ransaking av datamengder som det er grunn til å tro inneholder opplysninger underlagt beslagsforbudet i straffeprosessloven § 204, jfr § 119. Ifølge direktivets punkt 4.3.3 skal utsortering av datamengder skje ved DPA eller "annen teknisk enhet som er organisatorisk adskilt fra etterforskningsenheten". Slik statsadvokaten forstår direktivet på dette punktet, ligger ansvaret for utsortering hos DPA dersom ikke en annen enhet er utpekt av politimesteren. Statsadvokaten får imidlertid opplyst fra DPA at politimesteren ikke har utpekt hvilken enhet i politidistriktet som skal foreta utsorteringen.

Etter det opplyste fra politidistriktet foreligger det ingen andre skriftlige instruksjoner eller rutiner som de forholder seg til, heller ikke interne rutiner utarbeidet ved DPA. Det foreligger således verken sentrale eller lokale retningslinjer, rutiner eller standarder for hvilke metoder dataetterforskerne skal benytte ved sin befatning med digitale bevis. Det finnes heller ikke standarder eller rutiner for hvordan digitale bevis skal sikres og analyseres/vurderes.

Det kan nevnes at det er under utredning en forskrift som gjelder ransaking, sikring og beslag i data. Utredningen er avgitt til justis- og beredskapsdepartementet den 18. juni 2021 og er utarbeidet av professor ved politihøgskolen, Inger Marie Sunde. Utredningen tar blant annet for seg temaet databeslag eller elektronisk beslag i straffesaker, identifiserer særskilte problemstillinger som databeslag reiser og vurderer behov for lovendringer m.v. Hovedmålsettingen er å gjøre beslagsreglene bedre tilpasset moderne informasjonsteknologi. Statsadvokaten finner ikke grunn til å gå nærmere inn på denne utredningen nå men DPA i Agder politidistrikt var godt kjent med utredningen og imøteser med stor interesse eventuelle regelendringer/forskriftsendringer for det arbeidet som de utfører.

Det skal videre bemerkes at en av dataetterforskerne på DPA har utarbeidet et konsept for å evaluere de rapporter som de selv har utarbeidet. Dette er implementert ved DPA.

I tillegg har den samme dataetterforskeren laget et konsept for reanalyse av spor som er funnet under dataetterforskningen og verifisering av de funn som er gjort. Dette er ennå ikke implementert.

Sakstyper som DPA arbeider med/ prioriteringer.

DPA arbeider i utgangspunktet med alle sakstyper. "Inngangsbilletten" er imidlertid at saken inneholder sikring og beslag av digitale bevis. Det foretas imidlertid prioriteringer i henhold til Riksadvokatens direktiver i det årlige mål- og prioriteringsrundskrivet. I tråd med disse blir bla seksuelle overgrepssaker, drap og større narkotikasaker prioritert. I overgrepssaker mot barn ses det også hen til barnets alder. Varetektsaker er prioritert inntil data er sikret, men hvorvidt den senere analysen blir prioritert avhenger av sakstypen mistenkte er siktet for. Etter det opplyste utgjør seksuelle overgrep det store gross av saker som DPA sikrer og undersøker.

Alle henvendelser fra politidistriktet til DPA blir besvart. På grunn av mengden henvendelser og tilgjengelig personell vil mange saker måtte ligge lenge på vent. DPA er kjent med at enheter i politidistriktet, på grunn av den lange saksbehandlingstiden i lavere prioriterte saker, lar være å kontakte DPA med henblikk på sikring og analyse av databeslag. DPA er også kjent med at den enkelte enhet i noen tilfeller selv forsøker å åpne den aktuelle enheten for å sikre bevis. Dette vil kunne føre til at viktige opplysninger går tapt. I tillegg vil det i enkelte tilfeller også være mulig at man ikke får det fullstendige bildet av et hendelsesforløp, en kommunikasjon m.v. Eksempelvis hvis enkelte meldinger er slettet og man kun foretar en manuell gjennomgang, eller hvis tidsstempler ikke stemmer med reell tid. Da risikerer man at en viktig del av kommunikasjonen uteblir.

Dette kan i verste fall føre til man legger til grunn ufullstendig/feil faktum i saken.

Statsadvokaten vil også bemerke at det er gjort tilsvarende "funn" i forbindelse med vår evaluering av en sak med mishandling i nære relasjoner denne høsten. Statsadvokaten fikk under evalueringen opplyst tilfeller der etterforskere nærmest har gitt opp å henvende seg til DPA på grunn av den lange ventetiden. Dermed prøvde de i den grad de evnet å sikre bevis selv, med mulighet for de skadefølger for bevis som DPA opplyste til oss. Problemstillingen virker således kjent for etterforskerne i politidistriktet.

De ansatte ved DPA påpeker videre at en slik gjennomgang vil kunne være brudd på spesialinstruks for beslag og inndragning som tidligere vist til ovenfor. Det vises til pkt. 6.8.3, 4. avsnitt hvor det fremgår at sikring av e-spor krever spesiell kompetanse, og skal ikke gjennomføres av personell uten adekvat opplæring, teknisk utstyr og programvare.

Saksbehandlingstid i DPA:

Saksbehandlingstiden i den enkelte sak avhenger av sakens omfang og kompleksitet.

Sikringsdelen og andre deler av jobben som dataetterforsker skal gjøre kan i mange tilfeller utføres ganske raskt. Imidlertid er erfaringen at stadig nye oppgaver/saker dukker opp slik at pågående arbeid må stanses eller utsettes fordi nyere og høyere prioriterte saker må tas først.

Det er stor variasjon i saksbehandlingstiden i sakene. Noen saker kan ta måneder/år, mens andre saker kan ekspederes hurtig. Hovedproblemet er at det stadig dukker opp nye arbeidsoppgaver.

Pr. 23.november 2021 har DPA 18 saker til behandling. På samme tid i 2020 var tallet 32. Det kan ved første øyekast ikke virke spesielt omfattende. Det er imidlertid vanskelig å si noe om restanser, forventet saksbehandlingstid m.v. fordi den enkelte sak har ulik kompleksitet og ulik mengde arbeidsoppgaver og følgelig ulikt behov for dataetterforskerens tidsbruk. Det er imidlertid på det rene at saker kan ligge i lang tid på DPA i påvente av sikring og analyse, noe som kan forårsake at den totale saksbehandlingstiden i straffesaken trekker unødige ut.

DPA er i samtale med oss tydelig på at de ikke bryter noen frister i den enkelte sak. De uttrykker at de ikke har noe "saksansvar" og frir seg følgelig fra frister som gis politiet innenfor de ulike saksområder, selv om de er klar over at slike frister foreligger innenfor ulike sakstyper.

Tilstrekkelig personell og kompetanse:

I samtale med personell ved DPA opplyses at det er behov for ytterligere personell for å kunne ta unna den saksmengden som genereres av arbeid som utføres i Agder politidistrikt.

Oppfatningen innad på DPA er at den bemanningen de har er for liten sett opp mot de arbeidsoppgaver/saksmengde de er satt til å gjøre, særlig sett opp mot det saksvolum som saker med seksuelle overgrep har fått de siste årene.

Ved økt bemanning vil DPA også kunne bistå i flere saker. Dette ville kunne forhindre at etterforskere ved andre enheter unnlater å henvende seg til DPA i frykt for at det vil ta måneder før de kan få hjelp.

I vårt møte med DPA ble det vist til fremlagt statistikk hentet fra "Status fagområdet datatekniske undersøkelser og internettrelatert etterforskning av 09.09.2019" og "ssb.no/ sosiale forhold- og kriminalitet/kriminalitet- og- rettsvesen/statistikk/anmeldte lovbrudd- og ofre", samt en egen statistikk som DPA selv har utarbeidet på grunnlag av tall/tabeller i de foran nevnte statistikker. I politidistrikter som Agder kan sammenligne seg med fremgår det av denne statistikken at Agder politidistrikt ligger på bunn når det gjelder antall dataetterforskere sett i forhold til antall straffesaker. Det ble vist til Innlandet politidistrikt som er sammenliknbar med

Agder når det gjelder antall straffesaker. I 2020 hadde Agder politidistrikt og Innlandet politidistrikt henholdsvis 19029 og 18660 straffesaker. Likevel hadde Agder vesentlig færre dataetterforskere. Den nevnte statistikk viste at Agder hadde 3 dataetterforskere, mot 10 dataetterforskere i Innlandet. Agder kommer også bemanningsmessig dårlig ut sett i forhold til øvrige politidistrikter.

Det vises i denne sammenheng også til det som er sagt ovenfor om prioriteringer hvor resultatet er at saksbehandlingstiden i mange tilfeller er så lang hos DPA at etterforskere unnlater å sende anmodning om bistand.

Fra de ansatte på DPA fremholdes også at det er ønskelig med personell fra det "sivile" arbeidsmarked med høy digital kompetanse, helst utdanning på masternivå i informasjonsteknologi. Dette for å møte dagens og ikke minst morgendagens utfordringer innenfor et område hvor utviklingen stadig akselererer. Det er de ansatte ved DPA's syn, at den utdanning som politifolk gjennomfører på politihøgskolen ikke gir tilstrekkelig kompetanse til å møte de utfordringer som det arbeides med ved DPA. Som ovenfor nevnt ble det ikke lyst ut stillinger ved DPA Agder eksternt på grunn av målet om å oppnå to polititjenestemenn pr. 1000 innbyggere. Dette oppleves problematisk all den tid dette er et område som krever spesialkompetanse.

Ansatte i Agder politidistrikts kjennskap til DPA og hva de kan brukes til.

Det er de ansatte i DPA's oppfatning at etterforskere i Agder politidistrikt har kjennskap til at enhet for digitalt politiarbeid (DPA) er et bistandsorgan innad i politidistriktet som de kan gjøre seg bruk av. Leder ved DPA har også ved flere anledninger vært rundt i politidistriktet for å holde foredrag og gi informasjon til etterforskere og ledere. Det som det imidlertid settes spørsmålsteget ved er om de ulike etterforskere innehar den nødvendige kompetanse for å se hvilke muligheter digitale bevis kan ha i en sak og hvordan dette må håndteres for ikke å ødelegge bevis. Dette er en utfordring som finnes i samfunnet generelt og som ikke er noe mindre i politiet. De ansatte ved DPA er derfor av den oppfatning at enheten må styrkes slik at digitale muligheter som bevis kan utnyttes enda bedre enn de gjør i dag og i et større antall saker.

Når det gjelder etterforskernes kjennskap til DPA bygger statsadvokaten kun på opplysninger fra de ansatte ved DPA og en har ikke brukt tid på å innhente opplysninger fra annet personell i politidistriktet.

Tilstedeværelse av "internkontrollsystem" til bruk for å verifisere digitale bevis.

I forbindelse med etterforskning, og ikke minst i forbindelse med bevisføring i retten, oppstår ofte spørsmålet hvorvidt og hvorfor vi kan legge det digitale bevis til grunn. For eksempel om man kan være sikker på at et bilde som er funnet på mobiltelefon er tatt på en bestemt dato og klokkeslett eller kan vi være sikker på at en bompasering har foregått på et bestemt tidspunkt.

I saker hvor det blir foretatt en rettspsykiatrisk undersøkelse av en person blir det innhentet en uttalelse fra den rettsmedisinske kommisjon som godkjenner/uttaler seg om erklæringen og på den måten har en viss kontrollfunksjon i forhold til det arbeidet som er utført. Tilsvarende har vi i forbindelse med sakkyndige uttalelser om biologiske spor, rettstoksikologiske undersøkelser og påførte kroppsskader m.v.

Lignende nasjonalt kontrollsystem som nevnt ovenfor finnes ikke for de etterforskningsresultatene som dataetterforskerne på DPA Agder utfører. DPA Agder politidistrikt arbeider imidlertid med å utarbeide og eventuelt innføre en rutine som kan gi en noe større kontrollmulighet. Da særlig i de alvorligste sakene. Det opplyses at det tenkes gjort på den måten at en person med samme eller høyere kompetanse som kontroll av utført arbeid foretar en reanalyse.

Det skal bemerkes, som tidligere nevnt, at det kan komme nasjonale retningslinjer/forskrifter i forbindelse med tidligere nevnte straffeprosessuelle utredning ransaking sikring og beslag i data jf. utredningens forslag til lovendringer og retningslinjer.

Metoder/systemer for å avdekke alvorlig IKT kriminalitet som ikke er anmeldt - eventuelt samarbeid med særorgan og/eller andre politidistrikter.

Avsnittet har tett samarbeide med IRSO Agder (internettrelaterte seksuelle overgrep). IRSO Agder, som består av 5 polititjenestemenn/etterforskere, får imidlertid bistand av DPA med datatekniske spørsmål i saker de får oversendt fra KRIPOS. IRSO Agder er en oppfølger av tidligere prosjekt Pandora.

Kripos mottar rapporter fra NCMEC (National center for missing & exploited children) om bildemateriale seksuelle overgrep som sendes videre til lokalt politi. I Agder blir disse sakene fordelt på geografiske driftsenheter eller seksjon for SO på FEFE. DPA kan også bistå i disse sakene med etterforskning av digitale spor.

DPA har også et system for overvåkning av søk i fildelingsystemer. Dette gjelder overgrepsmateriale. Dette er en mulighet politiet/DPA har til å gå inn i disse systemene. Muligheten blir imidlertid ikke benyttet av kapasitetsgrunner.

Utover dette har ikke Agder politidistrikt formalisert samarbeide med andre særorgan eller politidistrikter på dette området.

Sammenfatning og konklusjon.

Riksrevisjonens omfattende rapport om undersøkelser av politiets innsats mot kriminalitet ved bruk av IKT er nedslående lesning med tanke på hvilke funn som gjøres. Den straffeprosessuelle utredningen om ransaking, sikring og beslag i data som er avgitt til justis - og beredskapsdepartementet viser også at det er mye å ta fatt i, og at en må kunne legge til grunn at det nå er noe på gang. Det er både viktig og helt nødvendig dersom politiet skal kunne bedre sin kompetanse og komme i en mer fremskutt posisjon på dette fagområdet.

I vår undersøkelse av Agder politidistrikt er vårt inntrykk at DPA er besatt med dedikerte medarbeidere som er meget dyktige på fagområdet og også selv viser initiativ for å sikre at arbeidet har den nødvendige kvalitet. Det kan imidlertid ikke legges skjul på at flere av de funn som fremgår av riksrevisjonens rapport gjenfinnes i Agder politidistrikt.

Statsadvokaten finner grunn til å komme med noen sluttbemerkninger angående dette.

Verdt å merke seg er at det verken foreligger sentrale eller lokale retningslinjer, rutiner eller standarder for hvilke metoder dataetterforskerne skal benytte ved sin befatning med digitale bevis. Det finnes heller ikke standarder/rutiner for hvordan digitale bevis skal sikres, analyseres og etterforskes.

Statsadvokaten har merket seg at det sentralt er under utredning en forskrift som gjelder ransaking, sikring og beslag i data. Denne ble som nevnt sendt til justisdepartementet fra utreder den 18.6.21 Det er å håpe at arbeidet med denne prioriteres slik at det enkelte politidistrikt kan få et bedre og ensartet rammeverk og verktøy for det arbeidet som gjøres på dette området. Det vil også kunne være viktig for å gi de digitale bevis ytterligere validitet i forbindelse med behandling av de enkelte straffesaker.

Videre har statsadvokaten merket seg at det ved DPA Agder er tatt lokalt initiativ for å utarbeide et konsept for å evaluere rapporter som de selv har utarbeidet.

I tillegg, som tidligere nevnt, er det satt i gang et arbeid hvor det forsøkes utarbeidet et konsept for reanalyse av spor som er funnet under etterforskningen og verifisering av de funn som er gjort. Dette er ennå ikke implementert Et system hvor funn kan verifiseres nærmere ses på som viktig og statsadvokaten ber politidistriktet, i den grad det er mulig, følge opp dette slik at dette kan utvikles som verktøy for det arbeidet DPA gjør. For tiden finnes det verken lokale eller sentrale "internkontrollsystemer" som kan være til hjelp ved verifisering av digitale bevis, slik at det lokale initiativet på dette området anses viktig. Det skal bemerkes at begge de ovennevnte system er utarbeidet etter initiativ fra en av dataetterforskerne ved DPA.

Når det gjelder kapasitet og saksbehandlingstid synes situasjonen i DPA Agder å være at saksmengden er stor og at det må gjøres omfattende prioriteringer. Det er bekymringsfullt hvis etterforskere ikke henvender seg til DPA på grunn av at de av erfaring antar det vil ta for lang tid å få bistand. På bakgrunn av de opplysninger som er kommet frem tillater en seg å be om at politidistriktet har en gjennomgang på området for å vurdere om DPA er besatt med tilstrekkelig personell for å møte den saksmengde og de behov for bistand fra politidistriktets enheter som foreligger innenfor området. Den enkelte sak kan være krevende å etterforske. Men også kompetanse på å kunne se problemstillingene med hva som er nødvendig arbeid med digitale bevis vil kunne gjøre at flere får avklaringer i enkelte saker slik at en kan bruke mer tid på de "riktige sakene". Ved en eventuell økning av antall ansatte ved DPA må politiet også ivareta behovet for den nødvendige og riktige kompetanse for å kunne bekle en slik stilling.

Det er statsadvokatens oppfordring at politidistriktet gjennomgår ovenfor nevnte problemstilling grundig.

Det synes som om ansatte på DPA er noe usikre på om politimesteren har utpekt hvilken enhet som skal ha ansvar for utsortering av datamateriale som omhandlet i RA-20/2219-15/LSP003, riksadvokatens direktiv av 9.6.21 om ransaking av datamengder som det er grunn til å tro inneholder opplysninger underlagt beslagsforbudet i straffeprosessloven § 204, jfr § 119.

I henhold til direktivets punkt 4.3.3 må dette ansvaret uten opphold klargjøres og videreformidles til DPA, eventuell annen enhet som utpekes, samt alle andre etterforskningsenheter.

Statsadvokatene ber om snarlig tilbakemelding på politiets oppfølging av dette.

Ved store alvorlige saker/hendelser er det ovenfor vist til straffesaksinstruksen og FSI sitt ansvar for å få inn den nødvendige etterforskningskompetansen i initialfasen av en sak. DPA kan være aktuell i denne sammenheng og har ofte blitt kalt inn for å yte bistand.

Politidistriktet bes om å forsikre seg om at de personer som i initialfasen skal trekke inn den nødvendige kompetanse i etterforskningen har den nødvendige innsikt i hvilken fagkunnskap DPA kan bidra med. Dette på bakgrunn av hvor viktig det er å sikre avgjørende bevis, herunder databevis, i initialfasen.

Statsadvokaten har etter inspeksjonen ikke grunnlag for å si at denne kompetansen mangler hos FSI, men en tillater seg å be om at dette vurderes slik at behov for rask innsats fra DPA i straffesakens initialfase avdekkes av FSI, slik at fagkompetanse fra DPA kan tilkalles.

Til tross for enkelte utfordringer som er kommentert ovenfor vil statsadvokaten bemerke at - Agder politidistrikt synes å ha et godt grunnlag med kompetent personell til å bygge videre på det i det gode arbeidet som utføres ved enheten.

Erik Erland Holmen

Håvard Ryengen

Jan Tallaksen

førstestatsadvokat

statsadvokat

statsadvokat